

МЕЛЕНТЬЄВ МИХАЙЛО ПЕТРОВИЧ

(25.10.1931, с. Корякіни, Іллінського р-ну, Пермської обл., РРФСР (тепер Пермського краю, РФ) – 15.12.2004, м. Рязань, РФ) – радянський, російський та український правознавець, фахівець у галузі кримінально-виконавчого права та пенітенціарної кримінології, докт. юрид. наук (з 1980), професор (з 1982), член-кореспондент Академії правових наук України (1993), Заслужений працівник народної освіти України (з 1990), Заслужений діяч науки РФ (з 1996), почесний професор Санкт-Петербурзького університету МВС РФ, полковник внутрішньої служби у відставці.

Нагороджений медалями: «А. С. Макаренко», «За відзнаку в охороні державного кордону», «За старанність», «80 років ВЧК-КГБ», вищою відомчою відзнакою МЮ РФ – медаллю А. Коні, орденом Пошани, знаком «Вища школа СРСР» та ін.

Трудову діяльність розпочав у 1950 після навчання у Молотовському авіаційному технікумі майстром на заводі в м. Перм. Упродовж 1951–1953 навчався в Харківському прикордонному училищі МДБ СРСР, після чого протягом 1953–1957 проходив службу у підрозділах КДБ і МВС СРСР. У 1957 переведений на роботу до ВТК-31 УМВС у Пермській області. Після закінчення Вищої школи МВС СРСР у 1962 розпочав викладацьку діяльність у Пермському відділенні факультету Вищої школи Міністерства охорони громадського порядку РРФСР.

У 1969 у Вищій школі МВС СРСР (м. Москва) захистив кандидатську дисертацію на тему «Ефективність виконання покарання щодо вперше засуджених до позбавлення волі» (наук. керівник – проф. І. В. Шмаров). Протягом 1972-1976 М. очолював єдину в країні науково-дослідну лабораторію з вивчення проблем перевиховання засуджених у Рязанській вищій школі МВС

СРСР – новоствореному вищому відомчому навчальному закладі, що спеціалізувався на підготовці керівних кадрів для кримінально-виконавчої системи. Із 1977 по 1984 – обіймав посаду начальника кафедри кримінально-виконавчого права Рязанської вищої школи МВС СРСР.

У 1980 учений захистив докторську дисертацію у ВНДІ МВС СРСР за темою «Функції радянського виправно-трудоного права та механізм їх реалізації», що була першим комплексним фундаментальним дослідженням теоретико-методологічних і практичних проблем функцій кримінально-виконавчого права на межі теорії, соціології права, теорії систем, кримінально-правових наук і теорії управління. У 1982 йому присвоєно вчене звання професора.

За рішенням керівництва МВС СРСР М. у 1984 переведений до УРСР і призначений заступником начальника з навчальної та наукової роботи Київської філії Всесоюзного інституту підвищення кваліфікації керівних працівників виправно-трудоного установ МВС СРСР. Після здобуття Україною незалежності за активної участі вченого розроблено й обґрунтовано пропозиції щодо створення якісно нового навчального закладу для підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців установ виконання покарань та внутрішніх військ МВС України. Вчений стояв у витоків формування вітчизняної відомчої вищої школи, брав участь у розробці проекту змін до Виправно-трудоного кодексу України, був експертом-консультантом ГУ виконання покарань МВС України. У 1992 він очолив науково-дослідну лабораторію з питань виконання покарань Української академії внутрішніх справ.

Після переїзду до м. Рязань протягом 1994–1997 очолював кафедру кримінально-виконавчого права та кримінології Рязанського інституту права та економіки МВС РФ, за сумісництвом працював на кафедрі кримінального права та процесу Рязанського педагогічного університету ім. С. Єсеніна. З 2001 він обіймав посаду професора кафедри кримінально-виконавчої політики і права Академії права й управління МЮ РФ. Входив до складу робочої

групи з розробки проекту Кримінально-виконавчого кодексу РФ, Модельного кримінально-виконавчого кодексу для держав-учасниць СНД. Очолював секцію кримінально-виконавчого права Російської академії юридичних наук, був шеф-редактором науково-публіцистичного журналу «Человек: преступление и наказание», членом президії Наукового пенітенціарного товариства. Неодноразово залучався як експерт Ради Європи та РФ для розробки й впровадження міжнародних норм і стандартів у сферу виконання кримінальних покарань.

Основними напрямками його наукової діяльності були проблеми кримінального, кримінально-виконавчого права, пенітенціарної кримінології та пенології. Учений зробив найбільш вагомий внесок у розробку функцій виправно-трудового права, принципів і структури кримінально-виконавчого права.

М. у складі авторських колективів брав участь у підготовці науково-практичних коментарів до Кримінального, Кримінально-виконавчого кодексів РФ, Федерального закону «Про утримання під вартою підозрюваних і обвинувачених у вчиненні злочинів» і Мінімальних стандартних правил поведіння з ув'язненими. Науковець є автором понад 200 наукових і науково-методичних праць. У співавторстві підготував чотири підручника з кримінального та кримінально-виконавчого права, зокрема, «Кримінально-виконавче право. Загальна частина», «Кримінально-виконавче право. Особлива частина». Дві роботи вченого опубліковано за кордоном – у Великій Британії та Чехословаччині.

Основні наукові праці: «Дифференциация исполнения наказания в исправительно-трудовых учреждениях» (1971), «Функции исправительно-трудового права и механизм их осуществления» (1980), «Структура советского исправительно-трудового права» (1981); «Становление и развитие исправительно-трудового законодательства Украинской ССР» (1989); «Реализация принципа социальной справедливости в правоприменительной деятельности

ИГУ» (1991), «Пенитенциарные системы зарубежных стран» (1993), «Возникновение и развитие пенологии и пенитенциарной науки» (2000).

Наукова школа, що сформована вченим, об'єднує фахівців у галузі кримінально-виконавчого права з РФ, України та близького зарубіжжя. Під його керівництвом захищено понад 40 кандидатських і докторських дисертацій.

Лит.: Мелентьев Михайло Петрович // Київський національний університет внутрішніх справ: доктори наук і професори. – К., 2008; Мелентьев Михаил Петрович // Видные ученые-юристы России (Вторая половина XX века). Энциклопедический словарь биографий. – М., 2006; Упоров И. В. Профессор М. П. Мелентьев и развитие в России науки исправительно-трудового (уголовно-исполнительного) права // Современная научная мысль. – 2016. – № 4.

Є. Ю. Бараш